

Retsmægling er fre

Midtvejsevalueringen viser positive resultater. Fra flere kanter presser man på for at få en permanent ordning. Det er tid til at vurdere forsøget med retsmægling.

Af kommunikationspraktikant Emil Melchior, Domstolsstyrelsen

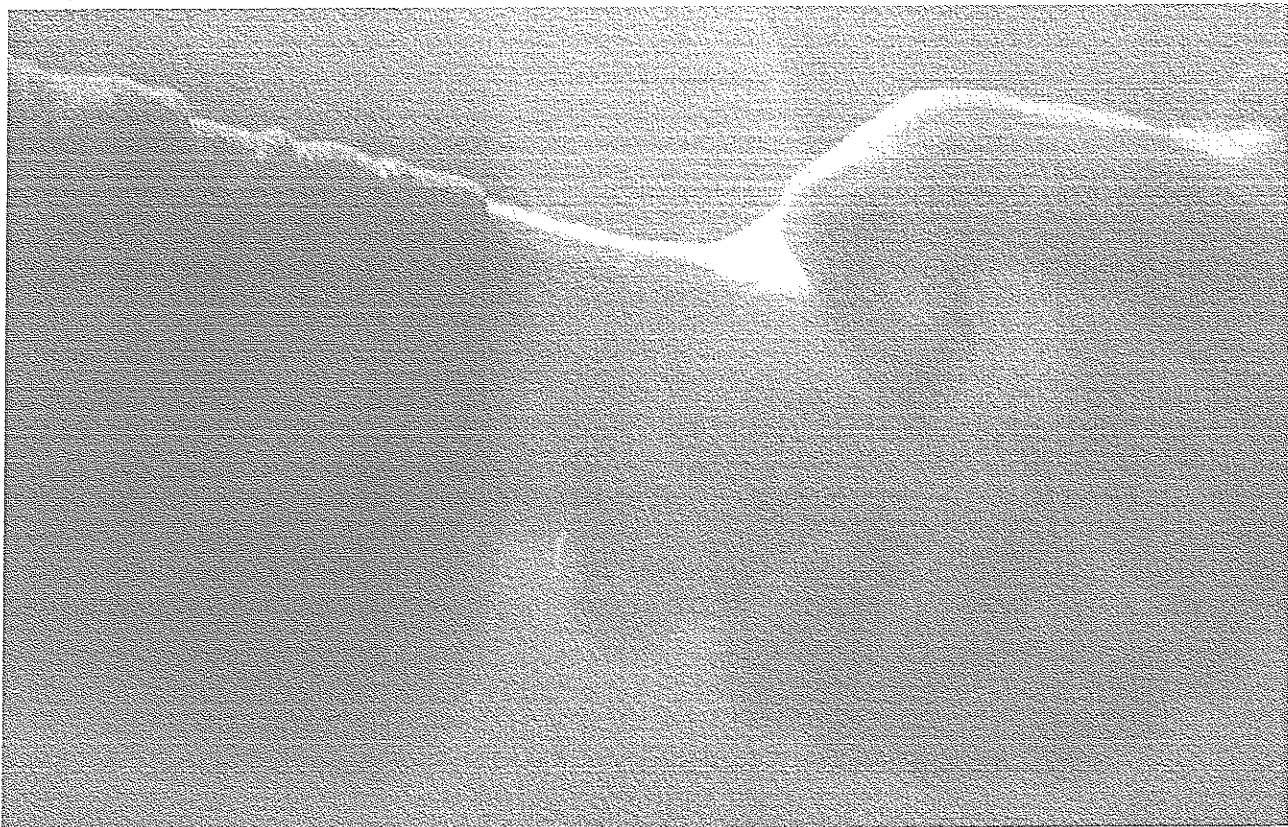

Foto: BAM/Mikkel Østergaard

Med det nye års begyndelse bliver forsøget med retsmægling afsluttet. 349 sager er indtil nu blevet retsmægtet, og i 228 tilfælde har det ført til en aftale.

“Forsøgsordningen har indtil nu været en succes, og jeg mener, at der er gode grunde til at gøre den permanent. Der har været et overraskende stort antal sager, hvor parterne har valgt at gå til retsmægling, og det er oven i købet i hovedparten af sagerne, at der er blevet indgået en aftale. Det tyder på, at borgerne simpelthen gerne vil have det tilbud og er tilfredse med det. Desuden er der

den sidegevinst, at mange dommere synes, det er spændende, og at de får megen arbejdsglæde ud af det.”

Det siger Vibeke Vindeløv, docent, dr.jur., som leder masteruddannelsen i konfliktmægling ved Københavns Universitet. Sammen med cand.jur.M.S. Lin Adrian har hun uddannet de dommere, der medvirker ved forsøgsordningen med retsmægling. Forsøgsordningen betyder, at byretterne i København, Århus, Ålborg og Roskilde og Vestre Landsret siden den 1. marts 2003 har tilbudt retsmægling i civile sager som et alternativ til en traditionel retssag.

mtiden

Sagerne bliver retsmægtet af både advokater og dommere. De har taget en uddannelse i mediation/retsmægling, som bliver udbudt af henholdsvis Advokatsamfundet og Domstolsstyrelsen. Efter forsøgsordningens afslutning skal Retsplejerådet vurdere, hvilken fremtid retsmægling bør have i Danmark.

Identitet i forandring

Allerede inden ordningens udgang er holdningerne til retsmægling dog splittede i det juridiske landskab. I løbet af forsøgsperioden har der nemlig været diskussion om, hvordan man skal skrue en permanent ordning sammen, og om hvem der egner sig til at retsmægle. Således skriver Advokatrådets formand, Sys Rovsing Koch, i sin leder i dette års juninummer af Advokaten:

“Hovedspørgsmålet, som Retsplejerådet må forholde sig til, er, om det overhovedet er foreneligt med dommerrollen at mediere som en del af embedsudøvelsen. De teknikker, der skal anvendes og de ikke-juridiske resultater, som ofte vil være slutresultatet af en mediation, medfører efter min opfattelse en risiko for, at dommeridentiteten udviskes, og at der i offentligheden opstår usikkerhed om domstolenes rolle som konfliktløsningsforum.”

Dommer og retsmægler Tuk Bagger er ikke enig i dette synspunkt. Hun har været med i forsøgsordningen ved Københavns Byret og er nu også konstitueret landsdommer ved Østre Landsret. Tuk Bagger ser ikke noget problem i, at dommerne træder ind i ▶

“Forsøgsordningen har indtil nu været en succes, og jeg mener, at der er gode grunde til at gøre den permanent.”

Her finder parterne igennem retsmægling løsninger på sager, der spænder fra nabostridigheder, betalingskrav og forældremyndighed til stridigheder inden for erhvervslivet.

Vibeke Vindeløv, docent, dr.jur., leder masteruddannelsen i konfliktmægling ved Københavns Universitet.

Konstitueret landsdommer ved Østre Landsret og retsmægler Tuk Bagger.

Definition på retsmægling i Danmark

“Retsmægling er en frivillig konfliktløsningsform, hvor en mægler, der er knyttet til retten, som neutral tredjepart hjælper sagens parter med selv at finde frem til en tilfredsstillende løsning på deres konflikt. Retsmægleren kan ikke træffe afgørelse i sagen, og det, som foregår i retsmæglingen, er fortroligt.”

*Fra: "Aftale om retsmægling,"
Justitsministeriets lovafdeling.*

Forsøgsordningen

Fem udvalgte retter rundt omkring i landet har siden den 1. marts 2003 og frem til udgangen af 2004 kunne tilbyde retsmægling. Forsøgsordningen er blevet til i et samarbejde mellem Justitsministeriet, Advokatsamfundet og Domstolsstyrelsen. Forsøget med retsmægling giver borgere og virksomheder en ny måde at løse deres stridigheder på i civile sager.

En retsmægler kan hjælpe parterne til selv at nå frem til konfliktens kerne og derefter blive enige om en holdbar løsning på striden. I forsøgsordningen er retsmægleren en dommer eller en advokat, som har taget en særlig uddannelse. Retsmægleren kan ikke træffe nogen afgørelse i sagen, og alt hvad der foregår under retsmæglingen er fortroligt. Hvis parterne ikke når frem til en aftale, kan en civil retssag fortsætte på almindelig vis ved domstolen. Selve retsmæglingen er gratis.

forhandlingsrummet og afviser, at befolkningen skulle miste tiltroen til retsvæsnen af den grund. Tværtimod kan det vise sig at have en positiv effekt.

“Al nuværende erfaring og de gode resultater fra midtvejsevalueringen viser, at tilliden til det danske retssystem ikke er svækket. Det vil formentlig omdefinere dommerrollen, men på en god måde. Det viser jo borgerne, at domstolene er med i udviklingen, og at vi arbejder for til enhver tid at tilbyde de bedste konfliktløsningsmuligheder for borgerne.”

Også Vibeke Vindeløv ser en forandring i dommernes funktion og forklarer, hvordan flere dommere ser det som et lærerigt alternativ til deres virke i retten.

“Dommerne lærer at bruge andre sider af sig selv. De skal ikke kun bruge deres juridiske kompetencer, men også benytte deres menneskelige egenskaber, og det er der mange, som synes er spændende. Det virker tilfredsstillende at kunne bruge sin livserfaring og pondus på den måde.”

Positiv midtvejsevaluering

Også midtvejsevalueringen fra Justitsministeriets Forskningsenhed fra april måned i år blåstemplede forsøgsordningens foreløbige resultater som “vældig positive.” Baggrunden for de rosende ord finder man i ordningens høje succesrate, hvor de nyeste tal fra Domstolsstyrelsen viser, at godt to tredjedele af sagerne ender med, at parterne indgår en aftale. Dertil kommer, at størstede-

“*Det vi kan lære fra udlandet er, at det er væsentligt at fastholde, at retsmægling rent faktisk er et alternativ til den traditionelle juridiske domstolsbehandling.*”

len af de medvirkende i forsøgsordningen ser både økonomiske og tidsmæssige fordele ved retsmægling. Ved midtvejsevalueringen var den gennemsnitlige tid, der blev brugt på retsmæglingssmøderne således på omkring tre timer, og det kan vise sig at være væsentligt billigere end de udgifter, der ellers kan være forbundet med en langvarig retssag.

Flere gevinster

Tuk Bagger mener også, at økonomien er et afgørende argument for, at domstolene skal fortsætte med at tilbyde retsmægling. I udlandet er der nemlig flere steder tradition for, at mægling

“*Ligesom i de lande som vi normalt sammenligner os med, vil der nok være en øget tendens til at parter vælger mægling i fremtiden i Danmark.*”

kun foregår uden for domstolens regi, men det er ikke en ønskværdig udvikling for Danmark, siger hun.

“At få løst sin konflikt ved mægling skal være et tilbud for alle, også for de der ikke har mulighed for at betale for mæglingen. Og her har domstolene netop rent økonomisk et potentiale i og med, at dommerne i forvejen får deres løn, uanset om de skal behandle sagerne som dommer eller som mægler. Hvis parterne skulle have mæglet deres sag hos andre mæglere ude i det private erhvervsliv, ville det være langt dyrere.”

“Det er jo en klar fordel, at parterne selv kan nå frem til en aftale, frem for at få en afgørelse presset ned over hovedet.”

Det er dog ikke bare økonomiske hensyn, som er en vigtig motivationsfaktor, når borgerne forsøger sig med retsmægling. Flere søger at få mæglet konflikter, fordi man kan tale sammen om konflikten og selv medvirke aktivt til at nå frem til en løsning. Begge parter kan således gå tilfredse fra retsbygningen, siger dommer Tuk Bagger, og det er en afgørende grund til at vælge retsmægling.

“Det er jo en klar fordel, at parterne selv kan nå frem til en aftale, frem for at få en afgørelse presset ned over hovedet. I stedet for én vinder og én taber, kan man få to vindere. Det kan især være en fordel i sager, hvor parterne skal leve videre med hinanden bagefter som for eksempel i spørgsmål om nabostridigheder, men kan også i alle de andre typer af sager hjælpe parterne til at komme videre og lægge konflikten bag sig med en god fornemmelse.”

Et reelt alternativ

Retsmægling er derfor et alternativ til den traditionelle domstolsproces. En retsmæglerens funktion er således at hjælpe parterne til selv at finde en løsning, der ikke nødvendigvis er juridisk korrekt, men som passer til deres interesser og behov. Dommerens og retsmæglerens roller er og skal være forskellige, understreger dr.jur. Vibeke Vindeløv. Det er derfor vigtigt at trække en klar grænse mellem forligsmægling og retsmægling, siger hun.

“Det vi kan lære fra udlandet er, at det er væsentligt at fastholde, at retsmægling rent faktisk er et alternativ til den traditionelle juridiske domstolsbehandling. Hvis ikke man holder sig dette for øje, risikerer man, at retsmæglingens formål og funktion bliver udvandet. I øjeblikket er jeg dog fortrøstningsfuld. Dommerne optræder utrolig ansvarligt, og de efterlever de retningslinier, som er blevet udstukket. Hvis retsmæglerne fortsætter i den retning, tror jeg virkelig, at domstolene kan positionere sig i lang tid, fordi så har de et rigtig godt tilbud.”

Norge

“Forliksråd” har i Norge deres grundlag i en forordning fra 1795. De består af folkevalgte medlemmer, der ikke nødvendigvis har juridisk uddannelse. Som domstolens første instans behandler Norges 368 forliksråd omkring 250.000 civile sager om året. Siden 1997 har man også haft retsmægling i Norge, hvor en forsøgsordning ligesom i Danmark blev iværksat. I dag bliver retsmægling tilbudt ved op imod 40 domstole, og i omkring tre ud af fire sager indgår parterne en aftale. En betænkning fra 2001 foreslår en ændring i tvisteloven, så ordningen kan blive landsdækkende. I Norge er retsmægleren sædvanligvis en dommer.

England

Mægling er et forholdsvist nyt fænomen i England i forhold til i Norge og USA. I dag bliver mægling anvendt i familiesager, hverdagsager og naboager. Det foregår kun uden for domstolene, men retten spiller dog alligevel en central rolle. Idet dommerne informerer og opfordrer parterne til at få mæglet deres konflikter. Dommerne kan sågar “straffe” parterne ved at pålægge dem øgede omkostninger, hvis parterne afviser dommerens forslag om mægling.

Nordisk Forum for Mægling

NFM er en nordisk sammenlutning, hvor mæglere kan udveksle idéer og erfaringer om forskellige former for mægling. I øjeblikket forsøger styremedlem for NFM, Knud Petterson, at oprette et netværk for nordiske dommere, som har erfaring med retsmægling. Det skriver det norske blad for domstolene "Ret på Sakk" 2004/2: "Vi dommere som arbejder med retsmægling trenger en møteplass for å diskutere våre erfaringer," siger Petterson, der også ser et potentiale i et tværfagligt samarbejde. Dette emne blev blandt andre diskuteret på en NFM-konference i september i Sverige.

EU

I 2002 udsendte Europa Kommissionen en grønbog, som skulle øge befolkningens kendskab til ADR i medlemslandene. Man overvejer både alternative initiativer inden for og uden for domstolene. Selvom medlemslandenes lovgivning og praksis er forskellig, anbefaler kommissionen også at fremme nogle generelle retningslinier for ADR i Europa. Initiativet skal blandt andet give borgerne en bredere adgang til at få løst konflikter. Heriblandt diskuterer man også den nye udvikling inden for "Online Dispute Resolution" (ODR), som henvender sig til konflikter, der er opstået i cyberspace.

Vibeke Vindeløv vil på længere sigt ikke afvise, at det kan være en god idé at føre en vis form for kontrol med, at de professionelle krav, som mægling er baseret på, bliver overholdt. Det ville netop sikre, at tilbudt

“ Nordmændene kan få retsmæglet deres konflikter ved næsten 40 norske domstole, og over hver anden civile sag bliver tilbudt retsmægling. ”

Fremtidens retsmægling

Det bliver interessant at se om fremtidens domstole kan tilbyde retsmægling. Det tegner dog positivt. I Norge afsluttede man således for fire år siden en forsøgsordning med mange lighedspunkter med den danske. I dag er "retsmægling" en stor succes. Nordmændene kan få retsmæglet deres konflikter ved næsten 40 norske domstole, og borgerne får tilbudt retsmægling i mere end hver anden civile sag. Succesen med retsmægling i Norge kan også vise sig at blive en realitet i Danmark, mener Tuk Bagger.

"Ligesom i de lande som vi normalt sammenligner os med, vil der nok være en øget tendens til at parter vælger mægling i fremtiden i Danmark. Det vil formentlig ikke betyde, at der kommer flere sager ved domstolene. Men det vil betyde, at domstolene fremover kan tilbyde bedre og mere målrettede muligheder for at løse borgernes konflikter." ■

det ikke bliver udvandet, siger hun. Vindeløv fortæller, at hun godt kan være lidt betænkelig over udviklingen i andre lande, hvor alle advokater og dommere lige pludselig skal kunne retsmægle. Også selvom de ikke har fået den nødvendige uddannelse.

USA

Alternativ konfliktløsning eller "Alternative Dispute Resolution" (ADR) har sit udspring i USA. Her kalder man princippet om at kunne vælge forskellige konfliktløsningsmodeller for "Multi-door Courthouse". Tanken er, at man

kan dirigere indkomne sager efter den type konfliktløsning, som er mest relevant for den konkrete sag ved at vælge en passende "dør." I amerikansk jargon vil det sige "matching the forum to the fuss."

Fem skarpe til direktøren om retsmægling

1

Hvorfor er en dommer en god mægler?

“En dommer er godt trænet i at lytte til parterne, til at forstå deres konflikt og i at være og fremtræde uafhængig i enhver konfliktløsningssituation. Det er de samme kvalifikationer, som kendetegner en dygtig mægler. Derfor mener jeg, at dommere som både har lyst og mod på det, vil være rigtig gode til at lære og siden foretage retsmægling.”

Direktør for Domstolsstyrelsen Bent Carlsen.
Foto: Station 1

Domstolsstyrelsens direktør Bent Carlsen er blevet spurgt om, hvilken rolle og betydning retsmægling skal have for Danmarks Domstole.

2

Bør Danmarks Domstole tilbyde retsmægling?

“Danmarks Domstole har en vision om at være det tidssvarende og primære forum for konfliktløsning. Vi bør derfor følge udviklingen i samfundet og tilbyde borgerne den konfliktløsning, som de har behov for. Vi må naturligvis afvente Justitsministeriets evaluering af forsøgsordningen, men jeg fornemmer klart, at mange borgere synes godt om tilbudet. Det kan være, fordi borgere mener, at retsmægling i nogle tilfælde er den mest målrettede måde til at komme ind til kernen af netop deres problem. Vi bør være åbne over for, at nogle mennesker ikke har behov for den juridiske korrekte løsning af den konkrete tvist, men har brug for hjælp til selv at finde en mere utraditionel løsning, som begge parter vil opleve som tilfredsstillende. Derfor er der god grund til at overveje at føje retsmægling til farverne på retternes palet.”

3

Hvad skal der til for, at retsmægling kan blive et fast tilbud ved de danske domstole?

“Når vi kender resultatet af Justitsministeriets evaluering af forsøget skal Retsplejerådet overveje, om domstolene permanent skal tilbyde retsmægling, der er forankret i retsplejeloven. Hvis man når frem til, at det er nødvendigt at foretage lovæssige ændringer i Danmark, vil det være naturligt at gøre det i forbindelse med en kommende retskredsreform.”

4

Kan man forene dommergerningen med mæglerrollen?

“En retsmægler og en almindelig dommers rolle er ikke den samme. Der er tale om to forskellige discipliner, som godt kan eksistere parallelt med hinanden. Forsøgsordningen tyder jo klart på, at de deltagende dommere er dygtige mæglere, og at parterne har tillid til dem. Og nu forestiller jeg mig heller ikke, at alle dommere også skal fungere som retsmæglere i fremtiden. Ligesom retsmægling skal være et tilbud til de borgere, som har interesse i at få mæglet en sag, så skal retsmægling også være et tilbud til de dommere, der har en interesse for mægling. Det kræver selvstændige kompetencer, vilje til at efteruddanne sig og ikke mindst en lyst til at give sig i kast med et nyt arbejdsområde.”

5

Hvilken vision har du for retsmægling i Danmark?

“Jeg håber, at flere og flere mennesker i fremtiden kan få løst deres konflikter på en måde, som de selv finder tilfredsstillende. De nuværende erfaringer tyder på, at retsmægling ved retterne kan gøre os i stand til at yde en endnu bedre og endnu mere fleksibel service.”